

§ 35. Металлургия және машина жасау өнеркәсібі

- **Металлургия (грек. *metallurgeo* – металл өңдеймін) – ғылымның, техниканың, өнеркәсіптің кеннен немесе басқа да материалдардан металл алу процестерін, сондай-ақ металл қорытпаларға олардың химиялық құрамы мен құрылымын өзгерту арқылы қажетті қасиеттер беру процестерін қамтитын саласы.**

Өңдеу процестері

Металлургияға кендерден металдарды ажыратып алуға дайындау мақсатымен кентастарды өңдеу процестері (*уату, байыту, кесектеу, т.б.*);

1) кентастардан және басқа материалдардан металды алу процестері, металдарды қажетсіз қоспалардан тазарту;

2) металдар мен қорытпалар өндіру;

3) металдарды термомеханикалық өңдеу;

4) металдарды қысыммен және құймалап өңдеу;

5) металл бұйымдардың бетін әрлеу не қорғау мақсатында басқа металл қабатымен қаптау;

6) металл бұйымдардың беттеріне басқа металдар мен бейметалдарды диффузиялық енгізу жатады.

Орындалатын процестеріне қарай

Пиromеталлургия

грек. *pyr* — от және
metallurgia) (жоғары
температураларда
өтетін

металлургиялық
процестердің
жиынтығы (күйдіру,
қорыту,
конвертерлеу,
тазарту және айдау).

Гидрометаллургия

Гр. '*hydor* – су,
metallurgeo — кен
өндіремін, металл
өңдеймін) —
түрлі еріткіштер
жәрдемімен руда
мен өндірістік
қалдықтардан
металдарды бөліп алу
тәсілі.

Металлургия

Қара

Түсті

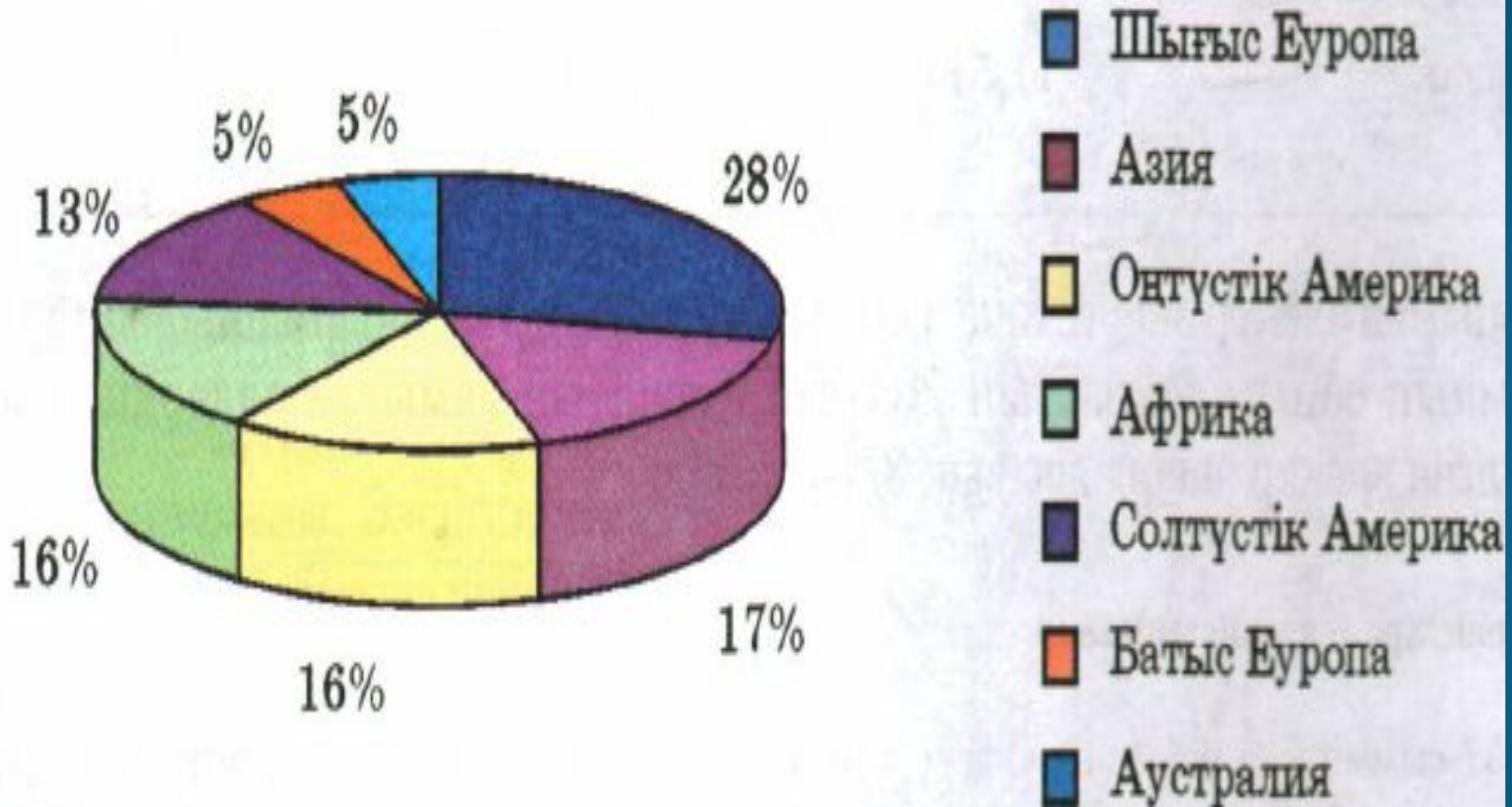
Қара металлургия – металлургия ғылымы мен техникасының қара металдар өндіруде кен шикізатын қазып алудан бастап, оны өңдеп шойын, ферроқорытпа, болат, илек, құбыр, рельс, т.б. өнімдерді алуға дейін қамтитын саласы.

Темір кені қорларының таралуы

42-сызбанұсқа. Темір кені қорларының таралуы

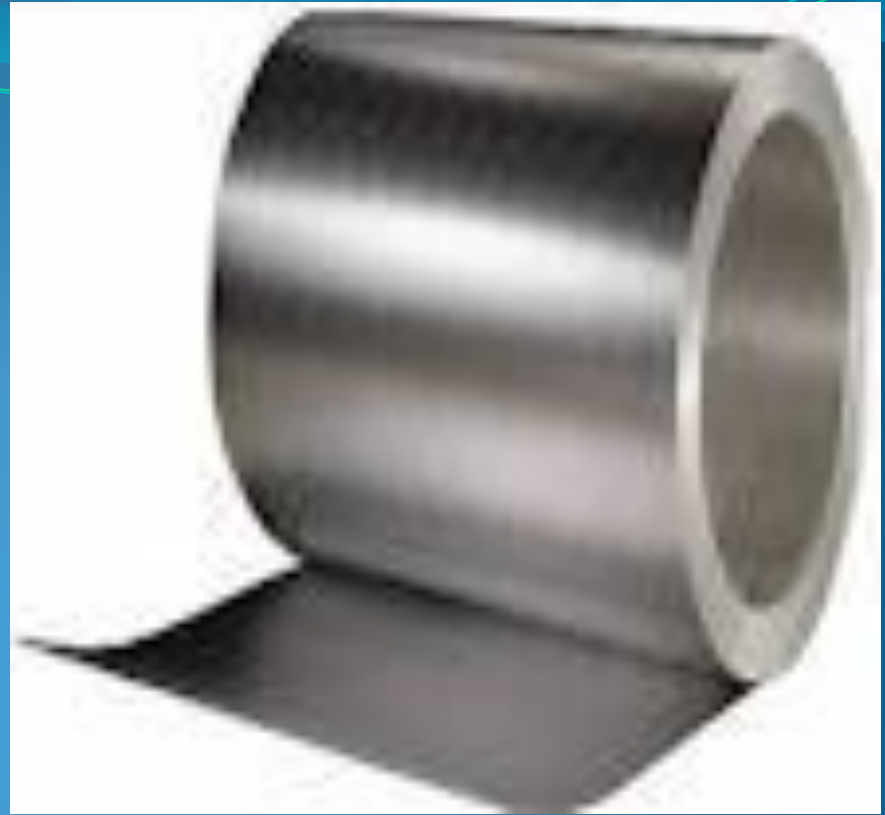
Түсті металлургия – кен шикізаттарын өндіру мен өңдеуден бастап, дайын өнім алуға дейінгі түсті металдар мен олардың қорытпалары өндірісін қамтиды.

Өндіру жағынан:

1 – орын: алюминий

2 – орын: мыс

Машина жасау өнеркәсібі

Үлесіне өнеркәсіп өнімінің 36-40%-ы, индустрияда жұмыс істейтіндердің 34%-ы тиесілі. Машина жасау – 300-ден астам өндіріс түрін біріктіретін, ғылымды ең көп қажет ететін, шығаратын өнім түрі бірнеше миллионмен есептелетін аса күрделі сала.

**Машина жасау
саласындағы
дүние жүзіндегі
аса ірі ұлтаралық
бірлестіктер:**

**“Дженерал Моторс”,
“Форд Мотор”,
“Дженерал Электрик
(АҚШ),**

“Даймлер
Крайслер”,
“Сименс”
(ГФР)

“Мицуи”,
“Мицубиси”,
“Тойота
Мотор”
(Жапония)

Машина жасау өнеркәсібі

Ауыр машина жасау саласы

- Жүк машинасын жасау
- Теміржол машинасын жасау
- Кеме көлігін жасау
- Аэроғарыштық өндіріс

Жеңіл машина жасау саласы

- Автомобиль көлігін жасау
- Робот жасау
- Прибор жасау
- Станок жасау
- Жалпы машина жасау (сағаттар, тоқыма және тігін машиналары)

**Автомобиль өндірісінің 90%-ы
жеңіл автомобиль үлесіне
тиесілі. Жылына жалпы
45-50млн дана автомобиль
шығарылады. Әлемдегі ірі
жеңіл автомобиль өндірушілер:**

- 1. Жапония (8,5 млн дана)**
- 2. АҚШ (6,8 млн дана)**
- 3. Германия (4,4 млн дана)**

Автомобиль өндірудің негізгі орталықтары

Батыс Еуропа

Солтүстік Америка

Жапония

**Cadillac – XX ғасыр
автомобилі**

**Ең алғашқы
автомобиль
– Benz Velo**

Жаңа ғасыр автомобилі

Робот жасау

Теміржол көлігі дамыған елдер:
АҚШ, Жапония, Франция,
Германия, Чехия, Польша, Ресей,
Украина, Қытай, Үндістан.

Жүк көлігінің шығарудан АҚШ,
Германия, Жапония, Франция,
Ұлыбритания, Италия жетекші
орында.

Кеме жасаудан әлем көшбасшылары:

1. Жапония (40%)

2. Оңтүстік Корея (33%)

3. Германия

**Ірі авиатехника
өндірушілері:
АҚШ(Хьюстон,
Сиэтл, Атланта,
Нью-Йорк),
Ресей, Франция
(Париж ,Тулуза),
Германия
(Штутгарт,
Мюнхен),
Великобритания
(Лондон) және
Италия (Турин)**

**Шойын қорытудағы отын –
тас көмірден алынатын
металлургиялық кокстың
дүние жүзінде өндірілу
көлемі қанша?**

350 млн т

**Темір кенін экспортқа
шығарудан жетекші
елдер?**

**Бразилия, Аустралия,
Қытай, Үндістан**

Шойын

балқытудан 1-ші

орынға ие

мемлекет?

Қытай

**Алюминий
өндірісінің 1-ші
сатысы?**

Боксит өндіру

**1 т алюминий алу
үшін неше мың
кВт/сағ электр
энергиясы керек?**

14 мың кВт/сағ

**Тазартылған
мысты өндіруден
жетекші елдер?**

АҚШ, Ресей,

Жапония

**Машина жасау
өнеркәсібіне
индустрияда жұмыс
істейтіндердің неше
%-ы тиесілі?**

34%

**Жылына 45-50млн
дана өнім санын
шығарумен қандай
көлік машинасын
жасау көзге түседі?**

Автомобиль көлігі

**«Турин» қай елдің
автомобиль жасау
компаниясы?**

Италия

**Кеме жасаудан әлем
көшбасшылары?**

Жапония, Оңт.

Корея, Германия